

მსიჩა ინოვაციური ბიზნესი საქართველოში: არსებული პირობები, განვითარების პრობლემები

კახაბერ ციმინტია

სსუ ასოცირებული პროფესორი

რეზიუმე

მაღალი და ინკლუზიური ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფაში, საშუალო ფენის ფორმირებაში, დასაქმების ზრდაში, სოციალური დიფერენციაციის შემცირებაში, შესაბამისად მოსახლეობის ცხოვრების დონისა და ხარისხის მისაღები დონის უზრუნველყოფაში განსაკუთრებული როლი მცირე ბიზნესს ენიჭება. ამასთან აღსანიშნავია ისიც, რომ XXI საუკუნის დასაწყისისთვის, პოსტინდუსტრიული საზოგადოების თავისებურებების შესაბამისად, როდესაც განვითარების განმსაზღვრელი ფაქტორი ხდება ცოდნა, ინფორმაცია, სპეციფიკური ნიშნებიც შემოვიდა. კერძოდ, მცირე ბიზნესის განვითარებაში არსებითი როლი ინოვაციურმა ხასიათმა შეიძინა.

XXI საუკუნეში საქართველოში განხორციელებულმა სისტემურმა და რადიკალურმა რეფორმებმა დადებითი გარემო შექმნა მცირე ინოვაციური ბიზნესის ფუნქციონირებისთვის და ამჟამად აქტიურად ხორციელდება მათი განვითარების ღონისძიებები. ამასთან, მიღწეული დონე კვლავაც არასახარბიელოა. საქართველოს ეკონომიკის ინოვაციურობის მაჩვენებელი ძალიან დაბალია. საქართველოში მცირე ინოვაციური ბიზნესის განვითარების შემაფერხებელ ფაქტორებად წარმოგვიდგება ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის სირთულე და სიძვირე, დეკლარირებული და რეალური პირობების განსხვავებულობა, რეგიონებში მცირე ბიზნესის განვითარების დაბალი დონე, საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრების და შესაბამისი სახელმწიფო პროგრამების ნაკლებობა.

საკვანძო სიტყვები: ინოვაცია. მცირე ბიზნესი. ინოვაციური ბიზნესი. ბიზნესის განვითარება

SMALL INNOVATIVE BUSINESS IN GEORGIA: CURRENT CONDITIONS, DEVELOPMENT PROBLEMS

Kakhaber Tsimintia

Associated Professor of Sokhumi State University

RESUME

Providing high and inclusive economic growth, middle class formation, Increasing employment, In the reduction of social differentiation, Accordingly, Providing the level of living and quality of life of the population a special role is given to small businesses. It is noteworthy that at the beginning of the XXI century, according to the peculiarity of post-industrial society,

when development determinant factor becomes knowledge, information, and specific signs. In particular, the essential role of small business development has acquired by innovative character.

Systemic and radical reforms implemented in Georgia in the XXI century have created a positive environment for the functioning of small innovative businesses and are still actively involved in their development activities. At the same time, the level reached is still unfavorable. The level of innovation in the economy of Georgia is very low. In Georgia for small innovative business development the complexity and cost of available finances, the difference in declared and real terms, low level of small.

Keywords: innovation. Small Business. Innovative business. Business development.

* * * *

მაღალი და ინკლუზიური ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფაში, საშუალო ფენის ფორმირებაში, დასაქმების ზრდაში, სოციალური დიფერენციაციის შემცირებაში, შესაბამისად მოსახლეობის ცხოვრების დონისა და ხარისხის მისაღები დონის უზრუნველყოფაში განსაკუთრებული როლი მცირე ბიზნესს ენიჭება. ამასთან აღსანიშნავია ისიც, რომ XXI საუკუნის დასაწყისისთვის, პოსტინდუსტრიული საზოგადოების თავისებურებების შესაბამისად, როდესაც განვითარების განმსაზღვრელი ფაქტორი ხდება ცოდნა, ინფორმაცია, სპეციფიკური ნიშნებიც შემოვიდა. კერძოდ, მცირე ბიზნესის განვითარებაში არსებითი როლი ინოვაციურმა ხასიათმა შეიძინა.

ცნობილია, რომ ინოვაცია მომდინარეობს ლათინური სიტყვიდან *novation* (განახლება, ცვლილება). თანამედროვე ინოვაციური კონცეფციების ფუძემდებლად კი იოზეფ შუმპეტერი ითვლება და მისი ყველაზე ცნობილი განმარტებით ინოვაცია ესაა მეწარმის მიერ წარმოების ფაქტორებისა და პირობების „ახლებური კომბინაცია“. ფართო გაგებით ინოვაცია ეს არის სიახლეთა დანერგვის პროცესი, რომელიც ინვესტაციის ხარისხობრივ ან ეფექტიანობის ზრდას. ი. შუმპეტერი ინოვაციის დახასიათებისას გამოყოფდა „ხუთ ტიპურ ცვლილებას“.

1. ახალი, მომხმარებლისთვის მანამდე უცნობი პროდუქციის ან არსებული პროდუქციის ხარისხობრივად ახალი სახის დანერგვა.

2. წარმოების ახალი მეთოდების დანერგვა, რომ-

ლებიც ეფუძნებიან სამეცნიერო აღმოჩენებს ან წარმოადგენენ პროდუქციის ან ნედლეულის კომერციული გამოყენების ახალ ხერხს.

3. წარმოების გარკვეული დარგისთვის მანამდე უცნობი ახალი ბაზრის აღმოჩენა (გახსნა), იმისდა მიუხედავად ეს ბაზარი მანამდე არსებობდა თუ არა.

4. ნედლეულის ან ნახევარფაბრიკატის ახალი წყაროს მიღება, იმისდა მიუხედავად ეს წყარო მანამდე არსებობდა თუ არა.

5. დარგის ორგანიზებაში ცვლილების რეალიზება. კერძოდ, მონოპოლიური პოზიციის დაკავება (ტრესტების შექმნით) ან ამ მდგომარეობის დაკარგვა [4].

მსოფლიო გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ინოვაციურ პროცესებში მსხვილი ბიზნესის არსებითი, გაბატონებული მდგომარეობა არ იწვევს მცირე და საშუალო ფირმების გაქრობას და მათი მნიშვნელობის შემცირებას. მაგალითად, XX საუკუნის დასასრულისთვის ამერიკული კომპანიები, 1000 კაცზე ნაკლები დასაქმებულით, შეიმუშავებდნენ 17-ჯერ მეტ მსხვილ ტექნოლოგიურ სიახლეებს ვიდრე ფირმები 10 000-ზე მეტი დასაქმებულით [5, გვ. 45]. ასევე, სამეცნიერო კვლევებზე მცირე ინოვაციურ სფეროში დანახარჯების ეფექტიანობა 4-ჯერ მაღალია, ვიდრე მსხვილ კორპორაციებში [6, გვ.102]. 1 დასაქმებულზე მცირე ბიზნესი 2,5-ჯერ მეტ ინოვაციას ქმნის ვიდრე მსხვილი და ამასთან 75%-ით ნაკლები დანახარჯებით [7, გვ. 30].

XXI საუკუნის განვლილ პერიოდში საქართველოში განხორციელებულმა რადიკალურმა და სისტემურმა რეფორმებმა, როგორც საზოგადოებრივი საქმიანობის სხვა სფეროებში, ისევე ბიზნესშიაც მნიშვნელოვანი დადებითი პირობების ფორმირება მოახდინა. კერძოდ, საფინანსო, საბიუჯეტო, საბაჟო, საბანკო და საგადასახადო სისტემაში განხორციელებული ცვლილებების შედეგად დაძლეულ იქნა საბიუჯეტო და ენერგეტიკული კრიზისები, შემცირდა საგადასახადო ტვირთი და გამარტივდა საგადასახადო სისტემა, გამარტივდა საბაჟო პროცედურები, ახლიდან შეიქმნა ეფექტური და მარტივი სახელმწიფო სერვისების სისტემა, მინიმუმამდე იქნა დაყვანილი კორუფცია.

საქართველოში მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ძირითად სამოქმედო პროგრამას წარმოადგენს „საქართველოს მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების სტრატეგია 2016-2020 წლებისთვის“, რომლის ძირითად მიზნადაც განსაზღვრულია: მცირე და საშუალო საწარმოებისთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნა, მათი კონკურენტუნარიანობის და ინოვაციების შესაძლებლობების ამაღლება, შედეგად კი შემოსავლებისა შემოსავლების და სამუშაო ადგილების ზრდა და შესაბამისად, ინკლუზიური და მდგრადი ეკონომიკური ზრდის მიღწევა. კონკრეტულ მიზნებად კი დიფერენცირებულია: 1. 2020 წლისთვის მცირე და საშუალო საწარმოების გამოშვების ზრდა წლიურად საშუა-

ლოდ 10%-ით; 2. 2020 წლისთვის მცირე და საშუალო საწარმოებში დასაქმებულთა ზრდა 15%-ით; 3. 2020 წლისთვის მწარმოებლურობის ზრდა 7%-ით [1; გვ.23]. აღნიშნული სტრატეგიის ძირითადი ამოცანებად განსაზღვრულია: ადგილობრივ და საერთაშორისო ბაზრებზე მცირე და საშუალო საწარმოების კონკურენტუნარიანობის ამაღლება; სამეწარმეო უნარების ამაღლება და თანამედროვე სამეწარმეო კულტურის დანერგვა; მცირე და საშუალო საწარმოების მოდერნიზაციის და ტექნოლოგიური გაუმჯობესების ხელშეწყობა [1; გვ.23], ხოლო პოლიტიკის სტრატეგიული მიმართულებებად: 1: საკანონმდებლო, ინსტიტუციური და სამეწარმეო გარემოს გაუმჯობესება; 2: ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება; 3: მცირე და საშუალო მეწარმეობის უნარების განვითარება და სამეწარმეო კულტურის ამაღლების ხელშეწყობა; 4: ექსპორტის ხელშეწყობა და მცირე და საშუალო საწარმოთა ინტერნაციონალიზაცია; 5: ინოვაციების, კვლევის და განვითარების ხელშეწყობა [1; გვ.24]. აღსანიშნავია რომ საქართველოს ინოვაციურ პოლიტიკას წარმართავს საქართველოს ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტო, რომელიც ამ მიმართულებით საკმაოდ ნაოფიერ საქმიანობას ეწევა. სხვადასხვა რეგიონებში ფორმირებულია 20-ზე მეტი სამრეწველო ინოვაციების ლაბორატორია, ინოვაციური და მაღალტექნოლოგიური ბიზნესის ხელშეწყობის მიზნით მოქმედებს პროექტი „სტარტაპ საქართველო“.

მიუხედავად ბიზნეს-გარემოს არსებითი გაუმჯობესებისა მცირე ბიზნესის განვითარების თვალსაზრისით სიტუაცია კვლავაც პრობლემურია. შესაბამისად, კვლავაც არახელსაყრელია კონკურენტული გარემო, მაღალია უმუშევრობა და სოციალური დიფერენციაცია.

საქართველოს ეკონომიკის ინოვაციურობაზე შეიძლება ვიმსჯელოთ ქვეყნის გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსით (GCI) (ცხრილი 1). „გლობალური კონკურენტუნარიანობის მოხსენების“ („The Global Competitiveness Report“) მიხედვით გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსით საქართველო 2014-2015 წლების მონაცემებით 144 ქვეყნას შორის 69-ე ადგილს იკავებდა (4.22 ქულა), 2016-2017 წლებისთვის აღნიშნულ რეიტინგში 10 საფეხურით წაინია და 138 ქვეყანას შორის - 59-ე ადგილი (4.32 ქულა) დაიკავა, ხოლო 2017-2018 წლებისთვის 137 ქვეყანას შორის - 67-ე ადგილი უკავია (4.28 ქულა).

ეკონომიკის ინოვაციურობა გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის (GCI) ერთ-ერთი კომპონენტია და ამ მაჩვენებლით საქართველოს მდგომარეობა არასახარბიელოა. კერძოდ, 2017-2018 წლების ანგარიშით 118-ე ადგილს იკავებს 137 ქვეყანას შორის. განსაკუთრებულად ნეგატიურია ქვეყნის ინოვაციურობის ისეთი კომპონენტები, როგორიცაა: ინოვაციური შესაძლებლობები; სამეცნი-

საქართველო რეიტინგი გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის მიხედვით

მაჩვენებელი		2014-2015 წწ (144 ეკონომიკას შორის)	2015-2016 წწ (140 ეკონომიკას შორის)	2016-2017 წწ (138 ეკონომიკას შორის)	2017-2018 წწ (137 ეკონომიკას შორის)
		ადგილი	ადგილი	ადგილი	ადგილი
		ქულა	ქულა	ქულა	ქულა
ჩგლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი (GCI)		69	66	59	67
		4.22	4.22	2.32	4.28
ინოვაციურობა		-	-	116	118
				2.8	2.8
01	ინოვაციური შესაძლებლობები	110	121	105	99
		3.3	3.4	3.7	3.7
02	სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების ხარისხი	119	119	118	127
		2.8	2.8	3.0	2.7
03	კვლევებსა და განვითარებაზე კომპანიების დანახარჯები	126	127	123	122
		2.4	2.5	2.7	2.7
04	კვლევებსა და განვითარებაში უნივერსიტეტებისა და საწარმოების თანამშრომლობა	128	128	119	116
		2.6	2.6	2.7	2.8
05	მთავრობის მიერ თანამედროვე ტექნოლოგიური პროდუქტის შესყიდვა	69	95	84	78
		3.5	3.0	3.1	3.2
06	მეცნიერებისა და ინჟინრებისადმი ხელმისაწვდომობა	122	113	115	125
		3.2	3.3	3.3	3.0
07	პატენტების გამოყენება	65	60	59	70
		1.3	1.6	2.1	1.0

ერო-კვლევითი ინსტიტუტების ხარისხი; კვლევებსა და განვითარებაზე კომპანიების დანახარჯები; კვლევებსა და განვითარებაში უნივერსიტეტებისა და საწარმოების თანამშრომლობა; მეცნიერებისა და ინჟინრებისადმი ხელმისაწვდომობა [8, გვ.14; 188-189. 9, გვ.7; 176-177. 10, გვ. 7; 184-185. 11, გვ. 13; 124-125].

მცირე ინოვაციური ბიზნესის განვითარებაში არსებულ საკითხებს შორის განსაკუთრებულად გვინდა აღვნიშნოთ ორი ძირითადი პრობლემა: არახელსაყრელი კონკურენტული გარემო და დაბალი მწარმოებლობა. განვითარებული მცირე ბიზნესი მიუთითებს კონკურენტული გარემოს არსებობაზე. თავის მხრივ, მცირე ბიზნესის განვითარებისთვის აუცილებელია ხელსაყრელი კონკურენტული ფონი. საქართველოში ამ მიმართულებით არახელსაყრელი პირობებია შექმნილი ბიზნესის

წარმოებას ხელს უშლის დეკლარიებულიდან განსხვავებული რეალური პირობები, რომლებიც დამატებით სირთულეებს უქმნიან ფირმების ფუნქციონირებას. მეორეს მხრივ, მთელ რიგ დარგებში დაბალია მწარმოებლობა. მწარმოებლობის ცნობილი დეტერმინანტებიდან (ფიზიკური და ადამიანური კაპიტალი, ბუნებრივი რესურსები, ტექნოლოგიური ცოდნა), ერთმნიშვნელოვნად მხოლოდ ბუნებრივი რესურსების ხელსაყრელობაზე შეიძლება მივუთითოთ. ასევე მნიშვნელოვან პრობლემად გვევლინება ფინანსებისადმი ხელმისაწვდომობის სიძვირე და სირთულე, აგრარულ სექტორში დაზღვევის სისტემის გაუმართაობა, საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრების ნაკლებობა.

ამგვარად, XXI საუკუნეში საქართველოში განხორციელებულმა სისტემურმა რეფორმებმა დადებითი გარემო შექმნა მცირე ინოვაციური ბიზ-

ნების განვითარებისთვის და ამჟამად აქტიურად ხორციელდება მათი განვითარების ღონისძიებები. ამასთან, ინოვაციური ბიზნესის განვითარების მიღწეული დონე კვლავაც არასახარბიელოა. ამ სფეროში არსებულ პრობლემათა შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია დაბალი კონკურენტუნარიანობა, მწარმოებლურობის დაბალი დონე, ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის სირთულე და სიძვირე, დეკლარირებული და რეალური პირობების განსხვავება, რეგიონებში ინოვაციური ბიზნესის განვითარების დაბალი დონე, საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრების და შესაბამისი სახელმწიფო პროგრამების ნაკლებობა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარების სტრატეგია 2016-2020 წლებისთვის. http://gov.ge/files/439_54422_706524_100-1.pdf
2. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური

განვითარების სტრატეგია. საქართველო 2020. http://www.economy.ge/uploads/ecopolitic/2020/saqartvelo_2020.pdf

3. ციმიტია კ. მიკრო და მცირე ბიზნესის განვითარების პრობლემები საქართველოში. ჟურ. „ბიზნეს-ინჟინერინგი“. 2018, №3-4.

4. Schumpeter J. Theorie der Wirtschaftlichen Entwicklung. 1912. [https://www.google.com/search?client=opera&q=\(Theorie+der+Wirtschaftlichen+Entwicklung.+1912\).&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8](https://www.google.com/search?client=opera&q=(Theorie+der+Wirtschaftlichen+Entwicklung.+1912).&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8)

5. Гончаров В.В. Новые прогрессивные формы организаций в промышленности. М., 1998.

6. Рузавина Е., Шеховцова Н. Венчурный капитал и инновации. РЭЖ., №7, 1992.

7. Фирсов В.А. Венчурное предпринимательство как интегратор науки и бизнеса. „Автоматизация и Современные Технологии. №1, 1995

8. The Global Competitiveness Report 2014-2015.

9. The Global Competitiveness Report 2015-2016.

10. The Global Competitiveness Report 2016-2017.

11. The Global Competitiveness Report 2017-2018.